

1 דף מקורות לסוגיית זכות בעל הקרקע בתרומות ומעשרות

2 תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלג עמוד א

3 אמר רבא, בדק לן רב יוסף (מנסה אותנו אם נדע להשיב ורבא כהן היה, רש"י): האי כהנא דחטיף מתנתא, חבובי קא מחבב
4 מצוה, או זלזולי קא מזלזל במצוה? ופשטנא ליה: ונתן - ולא שיטול מעצמו. אמר אביי: מריש הוה חטיפנא מתנתא, אמינא -
5 חבובי קא מחביבנא מצוה, כיון דשמענא להא ונתן - ולא שיטול מעצמו, מיחטף לא חטיפנא, מימר אמרי הבו לי וכיון דשמענא
6 להא דתניא: ויטו אחריי הבצע, ר' מאיר אומר: בני שמואל חלקם שאלו בפיהם, מימר נמי לא אמינא, ואי יהבו לי שקילנא; כיון
7 דשמענא להא דתניא: הצנועים מושכין את ידיהם, והגרגרנים חולקים משקל נמי לא שקילנא, לבר ממעלי יומא דכיפורי -
8 לאחזוקי נפשאי בכהני

9 ר"ן על הרי"ף מסכת חולין שם

10 מי אמרינן חבובי מצוה קא מחבב, ויפה הוא עושה. ומיהו משמע לי דדוקא כשיתנום לו הבעלים ברצון אח"כ, דאי לא, לא
11 מספקא מידי, דנתינה כתיבא בהו, ויש בהם טובת הנאה לבעלים.

12 תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד א

13 תנו רבנן: ארבעים שנה שמש שבעון הצדיק היה גורל עולה בימין, מכאן ואילך - פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל.
14 והיה לשון של זהורית מלבין, מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין. והיה נר מערבי דולק, מכאן ואילך פעמים דולק
15 פעמים כבה. והיה אש של מערכה מתגבר, ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים, כדי לקיים מצות
16 עצים. מכאן ואילך - פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר, ולא היו כהנים נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו. ונשתלחה
17 ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותר. מכאן ואילך נשתלחה
18 מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיעו כפול, הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין. ומעשה
19 באחד שנטל חלקו וחלק חבירו, והיו קורין אותו בן חמצן עד יום מותו.

20 רמב"ם הלכות תרומות פרק יב הלכה טו

21 אסור לכהן לטול תרומה או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותן הבעלים, שנאמר: "ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם" (במדבר
22 יח, יב), ונאמר: "אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך" (שם יח, יט) - עד שירימום, ואחר כך יזכה בהן. ולא יטול אותן אחר
23 שהורמו אלא מדעת בעלים, שהרי הן שלבעלים לתנן לכל כהן שירצו, שנאמר: "ואיש את קדשיו לו יהיו" (שם ה, י).

24 רמב"ם שם הלכות יח-יט

25 אסור לכהנים וללוויים לסיע בבית הגרנות כדי לטול מתנותיהן. וכל המסיע - חלל קודש השם, ועליהם נאמר: "שחתם ברית
26 הלוי" (מלאכי ב, ח). ואסור לישראל להניחן שיסיעו, אלא נותן להם חלקם בכבוד.
27 וכן אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפילו לשאול חלקם בפיהם אסור, אלא נוטלין בכבוד, שעל שולחן המקום הן אוכלין
28 ועל שולחן הן שותין, ומתנות אלו לה' הן, והוא ברוך הוא זכה להם, שנאמר: "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" (במדבר
29 יח, ח).

30 במדבר פרק ה פסוקים ט-י

31 (ט) וְכָל תְּרוּמָה לְכֹל קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִפְנֵי לֹו יְהוָה: (י) וְאִישׁ אֶת קִדְשָׁיו לֹו יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְנֵי לֹו יְהוָה: פ
32 ספורנו שם: פסוק ט: וכל תרומה. כבר באה הקבלה שהתרומה האמורה בזה המקום היא הבכורים... ואמר כאן שכמו שגזל הגר
33 המושב לה' הוא נותנו לכהן של משמר, כמו כן הבכורים הנקרבים לאל יתברך הוא נותנם לכהן של משמר.
34 פסוק י: ואיש את קדשיו לו יהיו. אבל שאר קדשים והם תרומות ומעשרות אף על פי שהם מוקדשים לה' - אינם לשום כהן
35 מיוחד, אלא לאותו כהן שיתנום אליו הבעלים:
36 איש אשר יתן לכהן. אבל כשהאחד מהבעלים יתן לכהן איזה קדש לא יהיה עוד בכלל קדשיו אבל לו יהיה לכהן המקבל ולא
37 יוכלו הבעלים ולא שאר הכהנים להפקיעו ממנו:

38 רמב"ן שם: ואיש את קדשיו לו יהיו - הנכון בכתוב הזה, שיאמר שכל קדשי האדם יהיו שלו. לומר שכל הקדשים שלא יצוה
39 בהם ליתן אותם לכהן (מעשר שני, נטע רבעי, מעשר בהמה) יהיו לבעלים והם מותרים בהם אף על פי שנקראו קדש.
40 ואיש אשר יתן לכהן - כאשר צויתיו, לו יהיה - כי גם הקדשים אשר יצוה הכתוב לתתם לכהן יש לבעלים זכות בהן, שהם לכהן
41 ההוא אשר יתנם לו האיש כממונו.

42

43

44	מסכת חולין דף קל עמוד ב עם רש"י
45	אמר רב חסדא: המזיק מתנות כהונה (קודם שנתנן לכהן השליכם לאור או לים) או שאכלן - פטור מלשלם; מאי טעמא? איבעית
46	אימא: דכתיב זה (דמשמע בעודן קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין), ואיבעית אימא: משום
47	דהוה ליה ממון שאין לו תובעים (אין לו בעלים שיוכלו לתובעו בדיון, שהוא יכול לומר לו לכהן אחר אני נתנן ולא לך).
48	שולחן ערוך יורה דעה הלכות מתנות כהונה סימן סא סעיף טו
49	לא נתן המתנות לכהן אלא אכלן או הפסידן, פטור מדיני אדם, אלא כדי לצאת ידי שמים צריך לפרוע דמיהם.
50	רמב"ם הל' מעשר פרק א הלכה ד
51	אין מוציאין המעשר מיד הכהנים, שנאמר (במדבר יח, כו): פִּי תִקְחוּ מֵאֵת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל... ועזרא קנס את הלויים בזמנו שלא יתנו
52	להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים, לפי שלא עלו עמו לירושלים.
53	תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מז עמוד ב
54	יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר כו'. מאי טעמא? אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לפי שאין נותנין אותו כתיקונו, דרחמנא אמר
55	דיהבי ללויים, ואנן קא ייהבין לכהנים.
56	רש"י: ואנן ייהבי ליה לכהנים - דקנסינהו עזרא כדאמרינן ביבמות (פו, ב), וכיון דאינן נותנין כתקנן אין יכולין לומר וגם נתתיו
57	ללוי ככל מצותך.
58	ריטב"א יבמות דף פו עמוד ב
59	ואם תאמר כיון דמדאורייתא לרבי עקיבא דוקא ללוי, היאך אפשר לקנוס עזרא שיתנו לכהן כלל שהרי לא יצאו ישראל ידי
60	נתינה? ויש לומר דכיון דממונא הוא הפקר בית דין הפקר, ואפקוה רבנן למעשר מן הלויים ואוקמינהו ברשות כהנים ועשאום
61	כשלוחים של לויים.
62	רדב"ז הלכות מעשר פרק א הלכה ד
63	ותמיה לי, נהי דמצי עזרא לקנוס הלויים שבאותו הדור לפי שלא עלו עמו, אבל הדורות הבאים אחריהם היכי מצי למקנסינהו,
64	אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה?
65	ואפשר שעל פי הדיבור עשה. ועדיין צריך תירוץ שאותם שעלו אחר כך מה היו נותנין להם חלף עבודתם במקדש, הלוא לא היה
66	להם חלק ונחלה בארץ. ונראה לי שהקנס היה על דרך זה שאם יבואו כהן ולוי ליטול המעשר שיתן אותו לכהן ולא ללוי אבל אם
67	בא הלוי לבדו ורצה ישראל ליתן לו הרשות בידו דבהא לא קנסינהו ונמצאו הלויים מתפרנסים ומתקיימים הכתובים והקנס:
68	עיניים למשפט ליבמות דף פו עמוד ב
69	ע"כ נראה לי שאמנם אין כאן עקירה ובטול מצוה כלל, שהתורה אמרה ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל
70	לנחלה חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד, הרי שמפורש בזה תנאי, חלף עבודתם וכמו שכתב בספרי - אם עבד
71	יטול ואם לא עבד לא יטול. וכן להלן שם, ואכלתם וגו', כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד, ובספרי אם עבד ימול וכו',
72	מכאן אמרו בן לוי שקבל עליו כל עבודת הלוייה חוץ מדבר אחד אין לו חלק בלוייה. וכיון שלא עלו אין כלל מצוה ליתן להם,
73	וקבע עזרא ליתן לכהנים שעובדים עבודתם והרי הם שבטם ושלא תשכה מצות מעשר ראשון... ומזה עצמו לקח הר"מ את חדושו
74	שעזרא רק לדורו קנס ואלה שיעלו אח"כ ישובו לזכותם חלף עבודתם.
75	פניני הלכה כתיבי יד על תרומות ומעשרות פרק ז הערה 7
76	ביבמות פו, ב, מבואר שעזרא קנס את הלויים ב'מעשר ראשון', הואיל ולא עלו לארץ. שנאמר (עזרא ח, טו): "וְאֶקְבְּצֶם אֶל
77	הַנֶּהָר הַבָּא אֶל אֶהְרָא וַנִּחְגְּגֶה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה, וְאָבִינָה בָּעֵם וּבַפְּהִינִים, וּמִבְּנֵי לְוִי לֹא מִצָּאתִי שָׁם". ואמנם גם לויים עלו, כפי שמובא
78	בעזרא (ג, ח). וכן נאמר בנחמיה (י, כט), שעלה מעט אחרי עזרא. ולא זו בלבד, אלא שמבואר בכמה מקומות בספר נחמיה (י,
79	לח; יב, מז; יג, יג), שנתנו מעשר ללויים. אלא שהבעיה היתה שיחסית לכהנים עלו מעט מאוד לויים, שכן מספר הכהנים שעלו
80	עם זרובבל היה 4,289, ואילו מספר הלויים היה רק 360 (עזרא ב, לו-מב; נחמיה ז, מג-מה. ועי' נחמיה יא, י-יח, וצ"ע). ולפי
81	המצווה, היו צריכים לתת ללויים תשעה אחוז מהפירות ולכהנים כשלושה אחוז. וממילא מובן הקנס של עזרא, שלא יתכן לתת
82	ללויים המעטים, שמנו פחות מאחוז מכלל העולים, את כל המעשר הראשון, כי אין מטרת המעשר לעשותם עשירי הארץ.
83	מבואר בירושלמי (מעשר שני ה, ה), שתקנו להביא את המעשר הראשון לירושלים, וחלקו אותו לשלושה חלקים, שלישי לכהנים
84	וללויים, שלישי לצרכי ציבור, שלישי לעניים ותלמידי חכמים. ואמנם בבבלי (יבמות פו, ב), נחלקו אם נתנוהו לכהנים בימי
85	טומאתם או לעניים. וכפי הנראה דבריהם משלימים אלו את אלו, שהירושלמי דיבר על עיקר הכסף שהובא לירושלים, ובבבלי
86	מדובר על מי שהתקשה להביא את המעשר לירושלים, שנחלקו למי הורו ליתנו.